varse den sorgliga sanning, att Sverige utmärkes framför alla andra europeiska länder av ett ymnigt och i dess verkningar högst skadligt bruk av spirituösa drycker.

Förgäves söker man dölja det faktum att intet land i världen gives, där i förhållande till folkmängden så mycket brännvin förtärs, intet land där fyllerilasten med dess otaliga följeslagare av brott och elände är så allmän och så fördärvlig: pålitliga statistiska uppgifter äga rum, som medelst oböjliga siffror leda till den oomkullstötliga, ehuru rysansvärda slutsats, att Sverige är huvudorten för spirituösa dryckers tillverkning och förtäring, ja dryckenskapens huvudort.

Kort därefter bildades Svenska nykterhetssällskapet, i vars styrelse både Samuel Owen och George Scott ingick, den senare som sekreterare för den utrikes brevväxlingen. Kungsholms nykterhetsförening bytte i samband med detta namn till Svenska nykterhetssällskapets 1:a filialförening.[297]

Småbarnsskolor

Carl af Forsell fick sommaren 1834 permission från sitt arbete i två månader för att resa till England och ta del av de sociala insatser som där gjordes på olika områden. Hans anteckningar därifrån, som också utgavs i bokform, handlade bland annat om landets fattiglagar och fattigvård, om dess korrektionsinrättningar, det vill säga fängelser, dess nykterhetsföreningar och småbarnsskolor.[298] Efter sin återkomst till Sverige började han hösten 1834 planera för en småbarnsskola för barn mellan två och sex år. Han fick då stor hjälp av George Scott, som ställde upp som organisatör, lärare och läroboksförfattare. Det dröjde en tid innan någon småbarnsskola blev verklighet, men i januari 1836 började en sådan sin verksamhet på Stockholms barnhus.

I maj samma år bildades ett sällskap för inrättande av småbarnsskolor, och 1837 gav af Forsell ut informationsskriften *Om småbarns-skolor*. Den omarbetades 1841 och fick då heta *Utkast till handbok för småbarns-skolor*.[299] Efter engelskt mönster grundade af Forsell 1834 även "Sällskapet för nyttiga kunskapers spridande" som började ge ut tidskriften *Läsning för folket*. Han tog också initiativ till en Fruntimmersskyddsförening i Jakobs församling i Stockholm. Den bestod av 60 damer som åtog sig att besöka fattiga i deras hem.

Engelsk kyrka i Stockholm

Den trädgårdspaviljong där metodisterna först höll sina predikningar blev snart alldeles för liten. George Scott började därför planera att bygga en riktig kyrka. Våren 1837 reste han till England och lyckades där samla ihop 1 550 pund till byggkostnaderna, som beräknades bli sammanlagt 2 000 pund.[300]

Samuel Owen och George Scott hittade en lämplig plats för ett kyrkobygge på en trädgårdstomt i hörnet

av Grytgjutaregränden och Östra Beridarebansgatan nära Hötorget, vid nuvarande Sergelgatan. De skrev sedan till Kungl. Maj:t och anhöll att få köpa denna tomt och där uppföra ett kapell. Det krävdes nämligen tillstånd innan utlänningar kunde få köpa mark.[301]

Innan Kungl. Maj:t kunde fatta beslut härom bad man Stockholms kyrkliga konsistorium att yttra sig. Där hade oron över Scotts verksamhet vuxit; man ville inte att det skulle få förekomma möten som konkurrerade med den svenska statskyrkan. Konsistoriet begärde att predikningarna bara skulle få hållas för engelsmän bosatta i Sverige, möjligen även för svenskar födda i England, och enbart på engelska språket. Det borde inte heller få ordnas mer än en gudstjänst varje söndag.[302]

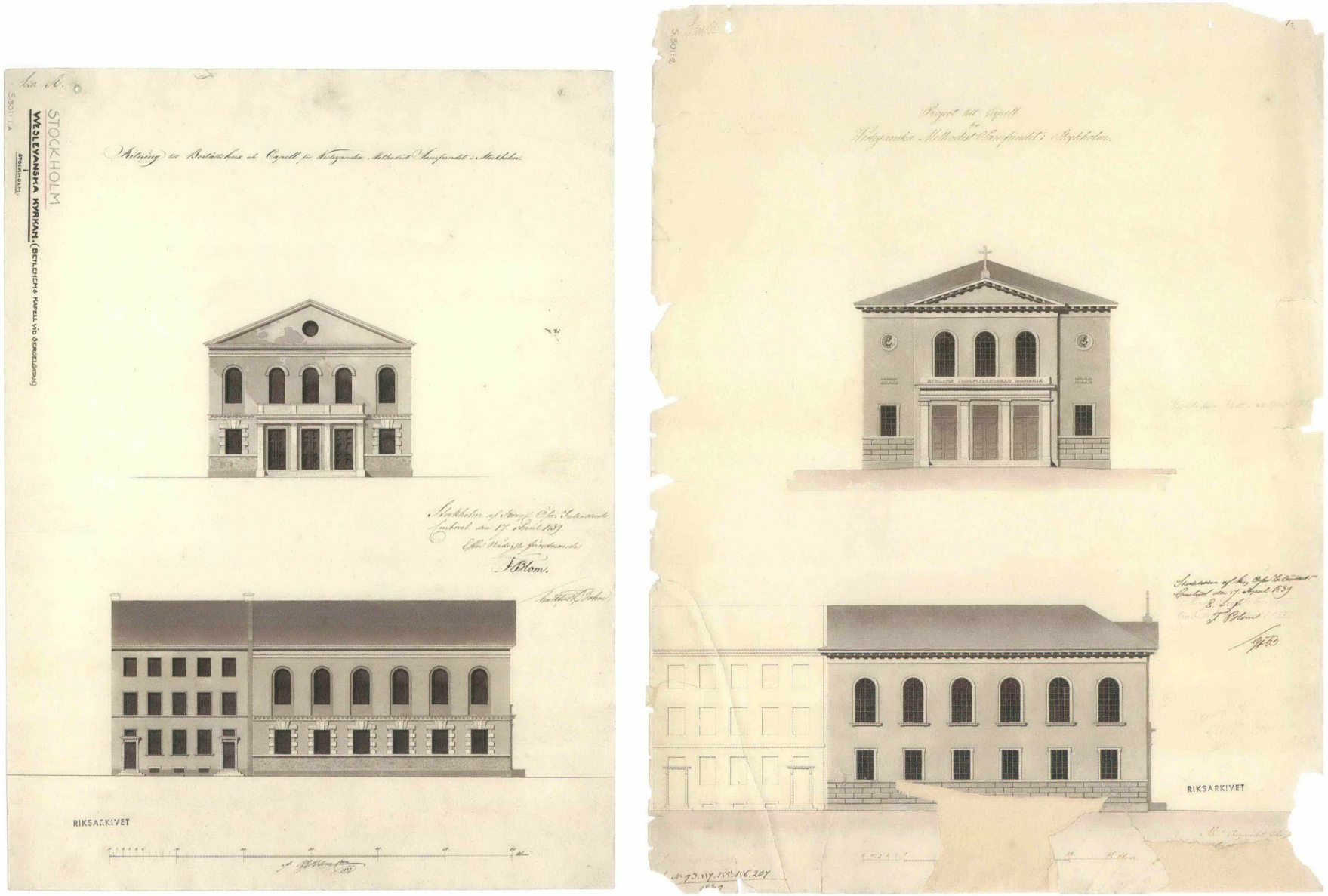
Kungl. Maj:t menade att den kungörelse som utfärdats redan i januari 1781 medgav att "främmande religionsutövare" fick bygga egna kyrkor här. I november 1838 fick den engelska församlingen rätt att köpa tomten och där uppföra ett kapell, utan några fler tilläggsvillkor än att rikets lagar och författningar skulle följas.

George Scott kontaktade först arkitekten Axel Nyström men blev inte nöjd med hans förslag och vände sig då till den skotske arkitekten Robert Blackwood. Hans ritningar granskades av överintendentsämbetets chef Fredrik Blom som lämnade ett förslag som låg nära Blackwoods. Det blev detta som antogs och Blackwood engagerades för att leda byggarbetena.[303] Denne flyttade 1840 till Stockholm och fick burskap som byggmästare. I oktober 1840 kunde den nya engelska kyrkan invigas.[304]

I den nybyggda kyrkans huvudlokal kunde 1 100 personer få plats. Den hade fond- och sidoläktare, som bars upp av elva järnkolonner, antagligen från Samuel Owens gjuteri. Lokalen hade en talarstol längst fram men inte något altare. I övervåningen fanns rum som kunde upplåtas åt närstående föreningar.[305]

I kyrkan hölls gudstjänster på både engelska och svenska. Det blev snart ett så stort tryck i verksamheten att George Scott begärde att få en engelsk medhjälpare. Direktionen för de wesleyanska metodisterna i England ansåg att det skulle vara bättre med en svensk predikant. En sådan som Scott redan kände var Carl Olof Rosenius. Denne hade börjat studera teologi i Uppsala 1838 men måste avbryta sina studier, delvis av ekonomiska skäl. Han hade sökt upp George Scott i augusti 1839 för att få hjälp med religiösa tvivel. George Scott frågade Rosenius om han ville ta på sig uppgiften som medhjälpare och fick ett positivt svar. Rosenius predikade i Engelska kyrkan första gången söndagen efter jul 1840 och började därmed en mångårig verksamhet som läsarpredikant i denna kyrka.

För att samla in pengar till kyrkan och verksamheten gjorde Scott några utlandsresor, bland annat till England och Amerika 1841. Där höll han ett tal om missbruksläget i Stockholm men också om vad som gjorts för att förbättra detta. På mötet fanns i publiken två svenskar som i brev till Sverige beskrev hans tal på illvilligt sätt. En följd av dessa brev var att flera tid-

Två förslag till utformning av Wesleyska kapellet. Den enklare utformningen till vänster var den som Samuel Owen och George Scott föredrog och som också godkändes.

ningar började förtala pastor Scott och sprida illasinnade rykten om honom. Scotts motståndare satte nu igång en stor kampanj mot hans verksamhet. På stadens gator såldes en löjeväckande bild som jämförde honom med jesuiterna.

På Palmsöndagen 1842 ägde ett stort upplopp rum utanför Engelska kyrkan. I en rapport skrev George Scott dagen därpå att en mängd vildsinta personer som hurrade och stampade hade stört den församlade talrika och stilla församlingen så att predikanten tvingades avbryta gudstjänsten. Han berättade också att han beslutat ställa in alla förrättningar på svenska till efter påsk, för att undvika störande uppträden.[306]

Scott hade tänkt hålla nästa svenska gudstjänst i kyrkan den 24 april 1842, men överståthållaren greve Lewenhaupt utfärdade dessförinnan ett förbud mot all vidare predikan på svenska. Att ha predikningar bara för de engelskspråkiga i Stockholm i en kyrka med plats för 1 100 personer var helt meningslöst. Mobbningen fortsatte också. Kyrkan stängdes, och Scott for tillbaka till England.

Överståthållarens beslut överklagades, men Karl XIV Johan beslöt i januari 1843 att förbudet skulle gälla. Som motiv angavs dels att det inte fanns någon metodistförsamling i Stockholm, dels att George Scott inte kunnat visa att han fått tillstånd att predika på svenska. Fortfarande fanns det ingen lag eller förordning som krävde sådana tillstånd.

Sommaren 1843 spreds ett rykte att Wesleyanska metodistsamfundet övervägde att sälja sin kyrka i Stockholm. För att hindra detta startades en protestaktion. Ett brev med många namnunderskrifter skickades till samfundet i augusti 1843 och vädjade att planerna på försäljning skulle uppskjutas. Brevskrivarna hoppades att den tid snart skulle komma när kyrkan återigen kunde tas i bruk och pastor Scott kunde återkomma eller efterträdas av någon annan värdig lärare.[307]

Det blev inte heller någon försäljning, men det dröjde nio år innan Engelska kyrkan åter öppnades för allmänheten. Förbudet mot predikan på svenska i kyrkan gällde fortfarande, men lektor Per Magnus Elmblad började 1851 hålla bibelförklaringar på svenska där, vilket tydligen inte uppfattades som otillåtet.

Samuel Owen fortsatte att ha nära kontakt med Peter Wieselgren, och det var denne som tog initiativ till att Owens liv skulle skildras i *Biographiskt Lexicon öfver namnkunnige svenska män*. En del av deras brevkontakter har också bevarats.[308]

Carl Olof Rosenius och Betlehemskyrkan

För nästa steg att åter öppna kyrkan svarade Carl Olof Rosenius. Han var lekmannapredikant och skriftställare, prästson från Västerbotten, och en förgrundsgestalt när Evangeliska Fosterlands-Stiftelsen grundades 1856. Han tog kontakt med Wesleyanska metodistsamfundet som erbjöd sig att överlåta kyrkan mot en summa av 24 000 riksdaler banko. I januari 1854 skickade Rosenius tillsammans med bland annat greve